

כרגע שמנהלת-תרגיל נעשית כפותה בצורה כזו לתחזית-האירועים שלה, הרי היא מבטלת את אחד היתרונות החשובים של התרגיל — שהוא, כאמור, העדרם של מהלכים "תרגיליים"-גרידא, המבוצעים ע"י אחד הצדדים מבלי שתהא היכולת להענישם; דבר, שהוא אופייני לתרגיל דו-צדדי.

סכנה שניה הצפויה ב"תרגיל חד-צדדי עם כיום אויב" היא, שע"י הקפדה על קצב-ביצוע ריאלי של הגייסות, בהעדר המתח האופייני לשדה-קרב, עלולים הגייסות "להתפרק" מבחינה נפשית. לאבד את עני-

סגן אלוף י. שחורי

מחשבות על תמרוני הצבא, 1955

יינם בתרגיל. ע"י כך, כמובן, מאבד אזי התרגיל את ערכו הלימודי.

אולם שתי הסכנות הללו, כאחת, אינן חמורות במידה שאי-אפשר לקדם את פניהן בהצלחה.

ע"י ראית-נולד — שהיא תולדה של תכנון מוקדם ודמיון יוצר — אפשר לשוות לתרגיל גם את הגון המציאותי וגם את המתח הדרוש, וע"י כך להפיק ממנו את מלוא הערך שיש לו כאמצעי-הדרכה חשוב.

תמרון-הצבא המסורתי הריהו ענין מבדח במק-צת, מנקודת-מבטם של מפקדים; כי בכל צבא, ובי-יחוד בצבא קטן, הקצינים שמקצועם בכך מכירים טוב מאוד איש את רעהו, הם למדו יחד ולחמו יחד; ועל כן מכירים הם, איש איש, את דרך מחשבתו של חברו, אורח-עבודתו, ונקודותיו החלשות. מפקד טוב יכול, איפוא, לנחש מראש במידת-דיוק ניכרת את כל המהלכים אשר, קרוב-לודאי, יעשה אותם יריבו ב"משחקי-מלחמה" — ולתכנן בהתאם לכך את מהלכיו הוא.

התמרון-המסורתי הריהו עסק משעמם מנקודת מבטו של החייל-הטוראי: מובילים אותו אל מקום בלתי-מוכר לו, שם יושב הוא פרקי-זמן ממושכים מבלי עשות דבר; אחר-כך, לפתע, עליו לעשות דב-רים רבים בקצב מטורף, ולאחר זאת מופיע קצין המנופף בדגל לבן ואומר לו כי הוא מת, או פצוע, או שבו, או שזה-רק זכה בנצחון מהולל.

(1) "משחקי-מלחמה" ("War-Games") — ביטוי, בעיקר זיורגליסטי, באנגלית, החל על כל צורות של תמרונים או תרגילים גדולים, ובמיוחד על אלה שמופיע בהם יסוד של "תחרות", אין לערבב ביטוי זה, החל בראש וראשונה על הפעלת גייסות בשה, בתרגיל השכלי של "Kriegsspiel", ("משחק-מלחמה"), אשר נכנס לשימוש במטה-הכללי-הגרמני מאז המחצית השניה של המאה-19 ולו שתי משמעויות: א) תרגול מפקדות, המעבד ומברר את האפשרויות של מצב לוחמה משוער מסויים ואת סיכום הגרסאות השונות של תחרונות ומהלכים בו. ב) תרגיל התאמנות של קבוצת קצינים משתלמים המתחלק לשני צדדים — כניל. "משחק המלחמה" היה מתנהל על מפות צבאיות ותוך התחשבות בכללים סקטיים ולוגיסטיים. הביטוי נכנס בשני מובניו, אך בעיקר בראשון, גם לשימוש בלשון-הצבא האנגלית והצרפתית. — המער.

קיצורו-של דבר, התמרון הדו-צדדי הנו — ומוכרח להיות — מכף רגל עד קדקד רחוק-ממצי-אות. במלחמה, הגורמים הבלתי-ידועים הם הח-שובים שבכולם; בלתי ידועים הם אורח-מחשבתו ותוקף-רצונו של המפקד-האויב ובלתי ידועה טיבה ורמתה של רוח-גייסותיו — ושני גורמים אלה שזו-רים זה בזה ומשפיעים האחד על השני, אם כוח-רצונו של המפקד זועזע, אם נראה שתכניותיו נוחשו על ידי היריב — החלטותיו נעשות בלתי-בוטחות והוא מפסיד את אמונם ובטחונם של קציניו וחייליו, ורמת-רוחם של אלה שוקעת. אולם, באם רוח-גייסו-תיו נכאה — יודע המפקד כי אין ביכולתו לשים את מלוא מבטחו בהם; ועובדה זו שוללת ממנו את הזכות והיתרון שב"סיכון מחושב" שהוא יסודה של אמנות-מצביאים.

המחלה היא היוצרת את התרופה. לא רק בצבאנו אנו כי אם בצבאות רבים היתה רוחת ההרגשה — החל בפיקוד העליון ועד למפקד-המחלקה, ואפילו עד לטוראי החושב — כי הפעולות החיליות שבימי-שלום צריכות לכלול ולספק גם-אמת-מבחן מסוימת של הכושר למלחמה.

הפיקוד-העליון רוצה היה לדעת גורמים חיוניים רבים — שהנם תמקנים וקשה לעמוד עליהם: — האם תכניותיו המבצעיות הנן מציאותיות וניתנות לביצוע (ורבים הם הצבאות אשר צללו לתוך המסע-הפותח של מלחמה בכוחן של תפישות מוטעות מפ-תיעות ביותר?) האם הקוים אשר נקט באימון הגיי-רות הנם נכוחים ואינם מפגרים אחרי מסיבות הזמן?

האם המפקדים הבכירים אשר לרשותו מסוגלים לבצע את התכניות המבצעיות? האם ההלכה הלי- גיסטית שלו הולמת את מסיבות-המלחמה שבפועל? המפקדים עצמם תאבים היו לדעת כיצד ישכילו להשתמש בגייסותיהם במסיבות מסוימות; כיצד יפעלו מוטותיהם; כיצד יוכלו גייסותיהם לעמוד — וכיצד יעמדו בפועל — במתח הגופני והנפשי של חיי מסע-מלחמה ושל קרב. מפקד המחלקה היה רור צה לבחון את תרגולת-הקרב של פקודיו; לראות האמנם מפקדי-הכיתות שלו הנם במציאות מנהיגים בקרב של אנשיהם, והאם יוכלו לפעול עצמאית — או כצות. והטוראי החושב ודאי שמהרהר בלבו תכור פות למה יהיה דומה הדבר שעה שיצטרך לתקוף עמדה אויבת דרך מחסום-אש של מקלעים ומרג- מות; וכיצד ישא את המבחן של ריכוז אש-ארטי- לרית שיוטל עליו, כשהוא גחון בשוחת-השועל שלו, וכיצד ימתין אח"כ לאותה שרשרת-כידונים מתק- דמת, כשמפציצי-הקרב ממכיכים טוס בצויחה על ראשו ממש!

המחלה יוצרת את התרופה, אולם מרפא מושלם ישנו רק בתרופות מעטות מאוד ולעתים — יש שהמרפא המושלם גרוע מן המחלה עצמה. כך הוא הענין עם הצבאות: המבחן המושלם האחד של טיב האימון למלחמה הוא המלחמה עצמה, ואין לך דבר שהוא פחות ממלחמה שישקף את הפתרון המושלם. היה הכרח למצוא — ולקבל — דבר-מה, שיהא פחות מן השלימות; אכן, על פתרון זה להיות מת- קבל-על-הדעת בעקרונותיו, אם גם לא יהא שלם בכל פרטיו.

התרגיל המבוקר — ההלכה

דומה, כי הפתרון המתקבל-על-הדעת נמצא בצו- רת התרגיל החד-צדדי המבוקר אשר הנו "משחק- מלחמה" המנוהל בהתאם לתנאים מחמירים מסוי- מים.

ראשית כל, הבעיה האסטרטגית-הטקטית המוצגת בו חיבת להיות מציאותית. לאמיתו של דבר, חיבת היא להיות בעיה מבצעית ממשית השומרת אמונים לכל הבחינות החיוניות של בעיה כזו — בחינות הזמן והמרחב, איוון הכוחות, פני הקרקע, ציוד ולוגיסטיקה. גורם האויב חייב להיות בלתי ידוע — במידה שהדבר נוגע לתנוחתו והערכתו המפורטות ולתכניותיו; ציודו ומערכו הלוגיסטי צריכים להיות מציאותיים — דהינו, עליהם לדמות לציודו, עצמת- אשו, ארגונו ואפשרויותיו הלוגיסטיות של אויב-

בפועל או אויב שבכות. הכרחי לשלב את תחושת- המציאות אל רמת פעולות-הקרב של התרגיל. על התותחים לירות, על הפגזים להתפוצץ, את התיל יש לפרוץ ב"טרפדות-בנגלור", צריך שכידונים יב- ריקו בשמש ומקלעים יטרטרו טרטור-מות. מצב- דברים זה מצריך כוח-אויב ממשי, או כוח אשר ישחק את תפקידו של אויב.

ולבסוף — התרגיל (מונח זה עדיף כאן על המונח "תמרון") צריך להיות מכוון לפי אפיק אשר תוכנן מראש, והתנהגותו של הכוח המתורגל והדרך בה יבצע את הבעיה-המשימה שהוצגה לפניו — צריך שימדדווישפטו.

תנאים אלה משיגים בעזרת מספר אמצעים שונים.

ראשית-כל נותנים למפקד בעיה, אשר אפשר לו לראותה כניתנת לביצוע.

למפקד ולמטהו אין מוסרים אלא אותן עובדות המתייחסות אל כננות האויב, עצמת-כוחותיו ואל תנו- חתו והערכתו — אותן עובדות אשר בימי מלחמה תהיה לפיקוד העליון האפשרות לספקן. את הפרצות בידיעות אלה חייב המפקד למלא על ידי ניצול המו- דייעין, על ידי תצפיות ועל ידי הסקת מסקנות מן הידוע.

● מנהלת התמרון מפעילה את הכוח "האויב", אשר צריך להיות מוצג על-ידי גייסות-מעולים שאומנו לתפקידיהם אמך-היטב.

● אש האויב ואשו של הצד המתרגל תיוצג על ידי שימוש נרחב בעזרים פירוטכניים, על ידי הרב- צת חוזיות בשפע ועל ידי שימוש בקליעי עץ; שדות המוקשים והמכשולים ייוצגו באמצעות זיקוקים המופעלים על-ידי תיל-ממעיד, מוקשי-דמה, ותיל- דוקרני.

● מנהלת התמרון מפעילה את חבר הבקרים וה- שופטים אשר הם, מצדם, מנדאים כי התרגיל יתבצע למעשה כפי שתוכנן.

מצויות כמובן מגבלות בסוג זה של "משחק- מלחמה". כאשר ניתנה למפקד חלקת שטח מסוימת שבה עליו לתמרון, ולאחר שהצליח לאפן את מערכו העיקרי של ה"אויב" — תמיד יכול הוא למצוא נקודת תורפה, ולנצלה בדרך אשר בלוחמה הממשית לא ניתן היה לראותה כמציאותית. לו היו נוהגים לפי תכסיסים כאלה בתרגיל מבוקר — היה בכך משום חבלה בתמרון כולו. כי התרגיל תוכנן מתוך כוונה לבדוק בחינות מסוימות של תכנון, אימון וטקטיקה. הכרחי, על כן, שהמפקד יכוון ויבוקר ביד

עדינה, אך בתוקף, עד אל הבעיות אשר אותן יש לבדוק, את ההכונה הזאת ניתן להגשים ע"י תכנון התרגיל באופן כזה, שפני השטח, עצמת האויב והערכותו, והאפשרויות הלוגיסטיות, אינם מניחים אלא פתרון הגיוני אפשרי יחיד, אכן, באם המפקד יתגלה כטיפוס אדם בלתי-הגיוני, כי אז תהיה חובה לתת לו את ההכונה — או במקרה של הכרח אף *Hints* — מטעם מנהלת התרגיל, אשר תעלה אותו על השביל הנרצה. באותה דרך, עצמה, גם תתכונה בחינתן של סוגיות טקטיות-זעירות, המתבצעות על ידי יחידותיה של העוצבה המתורגלת: צריך להניח רק פתרון אחד לבעיה שהוצגה בפני אותה יחידה. לנשל, אם מנהלת התרגיל מחליטה לבחון את אפ-יירותה הטקטית של התקפה חזיתית לאור היום על ימדה מבוצרת — כי אז אין להניח למפקד היחידה שהוטל עליו לבצע את המשימה כי יתקוף את היעד מהאגף או מן העורף, או בלילה, ובאם מתעקש הלו, כי אז חייב הבקר שנקבע לו לאלצו באורח בלתי יסודי (הפעלת כוחות-אויב, אש או מכשולים) או באירח ישיר (פקודה במישרין): "אתה תתקוף את נקודת ציון — — בשעה — —".

צורה זו של בקרה ושליטה מצריכה מלאכת אר-גון רבה ומסועפת מאוד על ידי מנהלת התרגיל. הגשמת כל תמרון הופכת להיות מורכבת יותר בשל נשפת השופטים מכל הצורות והסוגים, המזנקים בקדחתנות על פני אזור הקרב, מנופפים בדגלים, יורים אותות וזיקוקים ו"סותמים" את גלי האתר בדיר-בורי אינסוף באלחוט. כאשר על כל המהומה הזאת מוסיפים עוד את המבוכה הנוספת של חבר הבקרים המתורוצצים אף הם בשפעת גיפיים נוספת וה"סות-מים" עוד יותר את גלי האתר — נמצא כי התור-צאז הזה מושב-מטורפים ממש — אלא אם כן מאור-ין כל הענין ארגון מדוקדק-ומושלם ביותר. נוסף על ענין הארגון, חייבים הבקרים והשופטים גם ידעת ידיעת-אמת, מהו המעשה שהם עושים, מה עושה האויב, מה חייב לעשות הכוח המתורגל ובאיזו דרך יש לעשות זאת. לקצינים אלה אין ברירה אלא להיות בני-אדם-עליונים המסוגלים להמשיך בפועלם ימים ולילות ללא שינה, לבצע בעת ובעונה אחת תריסר תפקידים קשים, לשמש ממש מכרות של אינפורמציה וידיעה — ובכל עת להיות אוביקטיביים, ברוכי-טקט ומקיימים שליחותם נחרצות.

תרגיל חד-צדדי מבוקר — המעשה

בקיץ בחן צבא-הגנה-לישראל אחדות מעוצבותיו באמצעות תרגיל חד-צדדי מבוקר, עם מבימי אויב.

לכותב שורות אלה היתה הזכות להשתתף באחד מתרגילים אלה בתור בקר-בכיר של גרוד רגלים. חלקו הנותר של מאמר זה הריהו פרי הנסיון אשר רכש לו בתרגיל, הרהורים על התרגיל עצמו, על הלקחים שניתן ללמוד ממנו, ומחשבות והצעות אחרות לקראת תרגילים עתידיים.

לא תהיה כאן אפשרות מטעמים מובנים להכנס אל פרטיה של הבעיה הטקטית שהוצגה, ואף לא של הפתרון שניתן לה. אולם אפשר להעלות תמונת-מה של ההכנות והתרגיל-המבוקר, ארגונו וביצועו.

תכנונו, הכנתו וביצועו של תרגיל כעין-זה, הגם שלבים-שוייחשיבות של המבצע ואף שויי-קושי. נציין כאן את תמונתם הכללית של כל השלבים האלה, לפי סדרם.

את נושא התרגיל קובע אגף ההדרכה בשיתוף עם אגף-המבצעים. המטה-הכללי קובע את העוצבות שיש לתרגל ואת הגייסות שייצגו את האויב. אגף האספקה במטכ"ל, בשיתוף עם אגף ההדרכה, מקציב את האמצעים לתרגיל.

הענין נמסר אל הפיקוד הנוגע בדבר ואלוף-הפיקוד בוחר את מנהל התמרון וכן את הבקרים-השופטים. כן מעביר הוא את הקצבת מטכ"ל/אג"א למנהלת-התרגיל.

מנהל התמרון מקבל ממטכ"ל/אג"א "תיק-יסוד", הכולל את הנושא, השטח והמצב הטקטי לתרגיל; כמו-כן מקבל הוא את הפירוט המדויק של הנושא לנושאי-משנה למיניהם. עתה יש לנסח את המצב-הטקטי בצורת בעיה המוצגת לפתרון, ולפרק אותו חלקים-חלקים, לצורך-שימושם של המשתתפים השונים.

מפקד-העוצבה המתרגלת מקבל, כמובן, חלק מן הנתונים הנ"ל והם אותם הנתונים שהכרחיים, כדי שיוכל לבצע את המוטל עליו. הוא מקבל סיפור פתיחה הנותן את הרקע לתרגיל, סיפור מעשה הנותן לו את הבסיס להבנת הפקודה ופקודת מבצע מפורטת המגדירה לו את משימותיו.

הכוח המיצג את האויב צריך לקבל תיאור מפורט של ההערטיות שנקבעו לאויב (דהינו — בשבילים עצמם), בצירוף תכנית מדוקדקת של גיוס אש, תיל, שדות מוקשים — וכונותיו של המנהל בנוגע למה-לכו של התרגיל. בחלק זה יש לכלול את ענין חיל-האוויר — באם עומדים להשתמש בסיוע-אוויר אויב — ולתאם בינו לבין השאר, כולל דבר השתתפותו של הקס"א (הקשר-סיוע-אוויר), לבסוף יש להכין את החלק המתיחס למנהלת התמרון ולחבר הבקרים-

התרגיל חיבת לתאמו בעת ובעונה אחת עם ניהול קורס הבקרים-השופטים וההוראה בו ועם עריכת הכנותיה היא הכוללות את הקמתו ההדרגית של חדר המלחמה, מלאכת התקנת כל-ירכב ומכשירי-אלחוט, וכן קבלת-פניהם של אורחים נכבדים (אשר, כמובן, יופיעו בשפע רב!) והטיפול בהם.

כזה הנו שלב ההכנה, אשר העבודה הקשה הכרוכה בו ספק אם תאומן.

הכל צריך להיות מוכן סופית עם סיומו של קורס השופטים. השופטים-הבקרים מוצבים ליחידות או אל "מאגר השופטים-הבקרים", והתרגיל מתחיל על-ידי הכנסת מפקדם של הגייסות-המתרגלים אל סוד סיפור-הפתיחה, ומסירת פקודת המבצע הראשונה לידיו. מנהל התרגיל ממלא כאן תפקיד-כפול: נוסף לתפקידו כמנהל התרגיל, הוא גם המיצג — לגבי מפקדם של הגייסות המתרגלים — את המפקד-הממונה, ובתור שכזה הוא מזרים אליו דרך הצינור הפיקודי את הפקודות הנחוצות להפעלת התרגיל, לשמירה על התמדת תנופתו, ולהכוננת מגמתו אל תוך הערוץ הנדרש. התרגיל מתחיל.

הקיץ הוטל על חטיבה-מוגברת לערוך התקפת-נגד בחבל ארץ גבעי, לתפוש יעד-סופי על צומת-דרכים חיונית לאחר חיסול הכוח המגן עליו, להת-ארגן מחדש תחת לחץ אויב, ולעמוד בפני התקפת-נגד בעצמת-חטיבה. כל זאת — בתנאי נחיתות-כאויר, אשר חייבו תנועה, התפרסות והתקפה —

למספר ראשים ולחצי תריסר ידים זקוק הבקר הבכיר

השופטים. חלק זה יכלול גם את "תיק-התרגיל" וכן את תכניתו המפורטת של האויב. כל אלה מהווים את שלב-התכנון.

חלקים אלה של הבעיה מחייבים כולם תשומת לב שקדנית-ביותר לדיוקם של הפרטים. על "המצב הטקטי", המבטא את הבעיה, להיות מחושב באופן מדויק, כדי שלא יהיה בו מקום לנקודת-תורפה כל-שהיא. אופן עריכתם של כוחות האויב צירופו אל גורם פני הקרקע, צריך למנוע בעד כל אפשרות הגיונית אחרת בלעדי האחת — אשר היא הנשאת פתותה בפני המפקד.

יש לאמן את הגייסות המיצגים את האויב עד אשר ידעו — בעל-פה ממש — הן את פני הקרקע והן את חובותיהם: מתי יש לתקוף, מתי להגן, מתי למנוע מן היריב השגת ידיעות, ומתי להביא ידיעות לתשומת לבו (באצעות שבויים ועריקים), וכן כיצד ימתי להפעיל את מערכי האמצעים הפירוטכניים. יאחרון-אחרון, ואולי החשוב שבכל — יש להכין תכנית אימון בעבור הבקרים והשופטים; בקצינים אלה תהיה תלויה במידה-רבה הצלחת התרגיל או כשלונו.

כאשר הושלמה עבודת-ההכנה הנחוצה כולה, מזמנים את הבקרים והשופטים לקורס הכנה קצר; באותו זמן עצמו מכינים "מבימי-האויב", ואתם פל-גת חיל-ההנדסה שהוקצתה לדבר, את השטח בו עתיד להערך התרגיל. צו השעה — הן לגבי השופטים והבקרים המתיצבים לקורס, והן לגבי העוסקים בהכשרת השטח — הוא עבודה מפרכת, מאומצת וקשה. מנהלי התמרון והשופטים חייבים ללמוד את הבעיה הטקטית כולה.

1. הערכות כוחות האויב.
2. מערכת הקשר.
3. תכניות האש (אשר בהתאם להן יהיה צורך להפעיל את מערכת האמצעים הפירוטכניים).
4. את פני הקרקע (כי יתכן ויצטרכו לפעול בתור מורי-דרך, באם יתעו מפקדי היחידות).
5. את אורח השיפוט, קביעת הפסדיה וכוויר-תיה של יחידה, הערכת אחוז האבידות שנגרמו באנשיים ובציוד.
6. את השיטה לפיה יש לקיים ולנהל את יומני השופטים ודיווחם.

אנשי הכוח מבימי האויב חייבים להתקין עמדות, לפרוש תיל, לזרוע שדות מוקשים ולהכין מערכות-קשר. ההכרח הוא שכל המלאכה הפיסית הקשה הזאת תבוצע בהתאם ללוח-זמנים נוקשה, אשר מנהלת-

בלילה. התרגיל תוכנן היטב על ידי מנהלת-התרגיל יבוצע היטב על ידי החטיבה שהשתתפה בו. תזווה הלילה מאזור האימונים (בו מצאה את החטיבה קרי- את ההזעקה לפלישה האויבת) אל שטח-הכינוס — הנגשמה בעילות ובתנאים של איפול.

ומפקד וגייסותיו הזדהו עם אירתו של "משחק" ו"הלהמה" ולא השתדלו "לרמות" תוך הפרת כלליו. ציודה היא כי המפקד כמעט ונלכד על ידי האויב, שעה שנמצא באחד ממוצבי הפיקוד; ובבררתו תוך קשיים השאיר לאויב את המפה-הטקטית שלו ומס- מים סודיים. הפטרולים, נקודות תצפית של המודי- עין והמסקנות מן הנתונים הידועים הוליכו את המפקד בהדרגה לקראת תכנית ההתקפה הרצויה — אולם היה עליו לשנות את תכניתו ג' פעמים בטרם הגיע אל ההחלטה הסופית. התקפת הלילה של החטי- בה נערכה והצלחה. ציר-האסקקה-היפני נפתח; היעד החיוני נלכד והכוחות נתבססו בו; והתקפת- נגוד של האויב, נהדפה לאחר האבקות קשה — ניצמונה זו של דם וזיעה נסתים התרגיל.

לקחו של התרגיל

הנה כי כן, עמדנו כאן בקצרה על הנקודות החשובות שבתרגיל. המשימה שהוצגה הוגשמה במי- נה "יותר מאשר מספיקה", ומבחינה טקטית היה הביצוע נכון. המטה-הכללי יכול היה להיות מרוצה מבידה מתקבלת-על-הדעת מן התוצאה, הן בתחום הטקטי והן בתחום הלוגיסטי. אגף ההדרכה יכול היה להתברך בהגשמתה הנכונה של הלכתו, ובהצ- לות התרגיל-החד-צדדי המבוקר.

עם זאת מצויים לקחים מספר אשר ניתן ללמד מתרגיל זה, וביחוד בתחום ההכנה-והביצוע של תר- גילים מבוקרים כאלה בעתיד.

השאלה הראשונה שיש להשיב עליה היא: האם מגשים התרגיל המבוקר את מטרתו? האם מציאותי הוא כל צרכו, עד כדי יצירת הרושם של מלחמה- זמז? האם משכנע הוא את הגייסות המשתתפים, כי אכן מתנסים הם בנסיגן אשר בטיבו מתקרב הוא מאוד למלחמה?

התשובה לשאלות אלו הנה, במידה רבה חיובית — בתחומי האפשרי, כמובן, איש לא נהרג, ואיש לא נפצע. הגייסות ידעו כי אין הם נתונים במח- סומי-אש אמיתיים של פגזי תותחים וירי מקלעים; רעש והפתעה הביאו, לעתים קרובות, לתוצאות מפ- ליאות בגלל תגובת-רפלקס. גייסות הגיבו כמו במל- חמה-אמיתית שעה שנכנסו לתוך מארב-לילה ונפ- תחה עליהם אש ממרחק קצר; שעה שחצו בלילה

שדה מוקשים, והוארו על ידי זיקוקים שהופעלו באמצעות תיל-ממעיד, חש-ונפלו על האדמה וקפאו ממש, כמשוכנעים לחלוטין בממשות הדבר; או, בהיותם בהגנה, הם תקעו בזריזות את ראשיהם בקס- דות-פלדה וצללו אל תוך שוחות-השועל שלהם, שעה שנפתחה עליהם בהיותם בהגנה, הרעשה ארטילרית פתאומית — אם כי ה"פגזים" לא היו אלא תחבולות פירוטכניות, בלתי-מזיקות לחלוטין.

קשה ביותר היה ליצור את רושם המציאות להח- קפה-מן-האוויר, אשר אפשר והגו הקטלני שבכלי- הנשק, ההסואה היתה טובה, אולם הופעתם של מטו- סים עוררה בכל מקרה ומקרה סקרנות, ולא פחד; הגייסות, במקום לקפוא-במקומם ולתפוש מחפה מת- אים, היו לוטשים עיניהם על המטוסים המתקיפים, וכרגיל מתוכחים בינם לבין עצמם אודות סוג המטו- סים אפילו כשזרקו השופטים "חזוים", על-מנת "לבנים" הרעשה והבוקה — לא הגיבו הגייסות בצורה מתאימה ורק התרסותיהם של קצינים וסמלים ערים לסכנה-מן-האוויר — ומספרם לא היה רב מדי — היו מגרשים ומסלקים אותם אל תוך שוחות-השועל. נראה כי יש צורך להמציא דרך כלשהי לביים התקפה-מן-האוויר — אולי ניתן יהיה להשתמש בקליעים קטנים ובלתי-מזיקים, אשר מחוברות אלי- הם תחבולות להשמעת קולות "צריחה".

בחינה אחרת של "סוגית המציאותיות" נתגלתה

זה לא גיט, זה מוסטאנג

הבקר מודיע למפקד כי הלן רואה כ..."

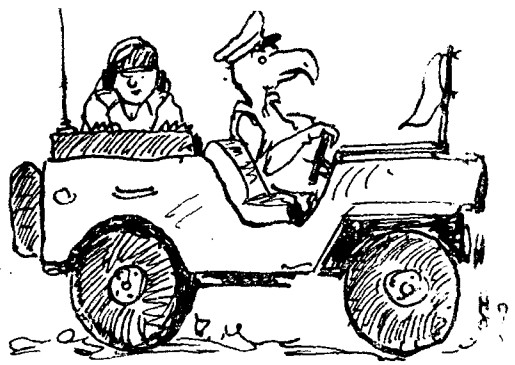
למשך זמן נסיגתו של הכוח האויב מן היעד; לאחר נסיגה זו מתירים להתקפה כי תמשך כלפי דמיים והתנפצויות מופעלות-ממרחק.

אחרון הקששים עליהם יש להתגבר הוא אופן הצגתה של אותה התחבולה הידועה בכינויה "התעצמות הכוחות". בהכרח, מספרם של הגייסות המיצגים את האויב, קטן במידה ניכרת מגוף הצבא המתורגל (מנקודת המבט של חסכונו, והן בשל העובדה כי אילו היתה העצמה המספרית של שני הצדדים שווה בערך, כי אז לא היה זה עוד תרגיל דו-צדדי אלא שוב, תרגיל דו-צדדי; זאת אף זאת — השליטה עליו היתה הופכת לדבר קשה ביותר). על כן יש הכרח באפשרות להגדלת ה"אויב" בהתאם לדרישותיו של המצב הטקטי. למשל, תצפית מגלה כיחית אויב, והבקר מודיע למפקד היחידה כי הוא רואה מחלקה. לאחר מספר רגעים המחלקה "צומחת" לפלוגה. באותה דרך עצמה יכול טנק אחד ליצג כיתה או אף מחלקת טנקים. תהליך זה של "הגדלה" תובע מידה ניכרת של דמיון מהקצינים וההיילים גם יחד; אולם, מאחר שרק לעתים נדירות בלוחמה חדישה רואה הנך בבת-אחת אנשי אויב במספרים גדולים, הרי שאפשר בנקל למחלקה נראית לעיני ליצג פלוגה בלתי-נראית. בכל אופן, גבולות הדמיון נמתחים יתר על המידה שעה שמוטל על משאיות ליצג מכונות-שריון — כפי שקרה בפועל בתרגיל זה. ייצוג-כוחות מופרז זה הביא לידי עריכת התקפת-נגד של חיל-רגלים נגד "מכונות-שריון" אלו עצמן. מפקד-מחלקה, אשר לא ידע, או לא תפס, את משמעותן של המשאיות, דיווח למפקדו כי הוא מותקף על ידי חיל-רגלים, ומפקד הגדוד, בתוספת לכך, ערך התקפת-נגד, אשר במסיבות המתוארות, כמוה כהתאבדות; האומלל נזקק אחר-כך לביאורים הרבה להצדקת מעשהו. אכן, לא יתכן תרגיל מבוקר בלעדי "התעצמות", אולם הכרחי כי ה"יצוגים" המבויימים למענה יהיו מציאותיים דו-הצדדי.

בקששים בהם נתקלו המאמצים להכריח את היחידות לשמור על לוח-הזמנים של התרגיל אשר נקבע מראש ע"י מנהלת-התרגיל. למשל, היו מקציבים לגדוד מסוים מספר ידוע של שעות על-מנת לתקוף עמדה אויבת וללכדה, באמצעות תחבולות השהיה — כגון מארבים, הריסות, שדות-מוקשים מכשול-תיל וכיו"ב — קיוו "להזריק" את תחושת המציאות אל תוך לוח זמנים זה. אולם מפקד יחידה הפועל תחת לחצו של מפקד החטיבה, אשר רצה לשמור את לוח הזמנים שלו, גילה, כרגיל, בדרך הטבע, קוצר-רוח לנוכח תחבולות כאלה, והיה משתדל להמשיך בהתקדמות. כאשר היה הבקר מודיע לו כי מארב עשוי לעצור את כל גדודו למשך שלושים דקה, היה הלוח מתנגד להערכה זו, בטענה כי ישאיר מחלקה שתטפל בפגז-רע זה, בעוד הוא עצמו עם שאר גייסותיו יטו הצדה, יעקפו את המקום, וימשיכו בדרכם. היות ובטענה שכזו היה כלול גרעין נכון של שימוש בכללי טקטיקה-זעירה, היו תחבולות-ההערמה הנ"ל גורמות להפסד תחושת המציאות במקום להגבירה. כתשובה לבעיה זו יש כמובן להאות לוחות-זמנים דחוסים פחות, או הכנת תחבולות השהיה רציניות יותר.

הפרעה בלתי-נמנעת אחרת להשגת אירעה מציאותית היא העדר הלחיצה על היעד. שלב חיוני זה בכיבושו של יעד עשוי להיות ממושך למדי במלחמה אמיתית; אולם בתרגיל אין השופט יכול להרשות לגייסות נרגשים להתנגש אלה באלה, וחיב הוא לעצור את מהלך המשחק כאשר מגיעים הכוחות היריבים עד אל 100 מ' זה-מה. לעתים יקשה ביותר לשופט להשיג זאת. בתרגיל זה היתה הודמנות אחת, שבה התוקפים — אמנם, כפי שחוקי התרגיל חייבו, ללא כידונים — סירבו לעצור, למרות נפנוף דגלים נסער, וצפירת המשרוקית, והגייסות המנינים קמו על רגליהם והחלו מקדים בהם דגבי אדמה ואבנים... השופט האומלל היה משוכנע כי מיד תפרוץ לחימת גוף-אל-גוף, ועוד מעט וקרה הדבר. הזמן המוקצב לשלב זה צריך שישאר תלוי בשיקול דעתו והכרעתו של מנהל התרגיל והבקר-השופט. את הגייסות התוקפים יש לעצור מרחק-מה לפני היעד, או להתיר להם לעלות עליו ממש, אולם — במשך פרק הזמן שנקבע לכך ע"י הבקר — יש לאסור עליהם לבצע שם התארגנות-מחדש, ואין להרשות למפקד לדוח "היעד ביד" עד שיחלוף אותו פרק-זמן.

קימת אפשרות להמחיש-כביכול את מקומו של שלב זה במהלך הלחיצה, על ידי הפסקת הפעולה

„אותה צפור מבשרת פורענות“

חשומת לב מיוחדת לנושאים כגון הטיפול בנפגעים ופינוקם, קנטינות, הספקת תחמושת ובעיות מים; אפילו כך, לא ניתנה תשומת לב מספקת לנושאים אלה, בעיקר משום שהיה על השופטים לשפוט הכל-בכל-מכל-כל — החל במצב הטקטי ועד לאספקת ציוד העזרה הראשונה, או חישוב הוצאת החמושת. היה זה משתלם יותר אילו מונו שופטים מיוחדים למילוי תפקידים אלה.

השופט־הבקר עסוק במידה מופרזת אף בזמן „טוב“, ואילו בחומו של קרב זקוק הוא לפחות לשלושה זוגות ידיים ורגלים ולששה ראשים כדי שיוכל להשתלט על המצב. גייסות המשתתפים בתר־גיל, „מתנדבים“ לעתים לתפקיד לא־להם של סיבוך מלאכת השופטים על ידי גילויי אי־שיתוף פעולה ואף יחס־עיון מפורש. נקיטת יחס כזה אין בה כדי לסַע להם ואף לא לשופט, אשר לאמיתו של דבר נמצא הוא במקום רק כדי לעזור ליחידה לגלות לעצמה את חולשותיה. על היחידה לזכור זאת, ולסַע בידי השופט; אל לה לשכוח כי אין הוא אלא יצור אנושי. העלול אף הוא לשגות ולטעות במסקנה. שיתוף פעולה הדדי בין השופט־הבקר והגייסות יהיה לטובת שני הצדדים גם יחד.

סיכום מסקנות

דומה, כי לקחים צבאיים אינם נלמדים אלא מתוך הנסיון. אם אמנם כך הדבר, הרי גדול ערכם של תמרוני הקיץ, כי רב הוא הנסיון אשר נרכש בהם. נחשפו מספר חולשות הן בתחום הטקטי והן בתחום הלוגיסטי, וכן בעצם הכנתו וביצועו של תרגיל מסוג זה. אולם, בכלל־של־דבר, אין כלל ספק כי מכל הבחינות זכה נסיון זה להצלחה מרובה, וכי הלקחים שנלמדו יופעלו לגבי תכנונם וביצועם של התרגילים הבאים. היות ואנשי מנהלת התרגיל, ואף רבים מבין הבקרים והשופטים, עתידים בעיקרו של דבר, להיות אותם האנשים עצמם שישתתפו בתר־גיל זה — ניתן לשער כי התרגילים העתידים יוכיחו להצלחה רבה עוד יותר.

אין ספק כי התרגיל־המבוקר מהוה התקדמות ניכרת ביחס לתמרון הדו־צדדי, ולאחר שיונהגו בו שכלולים ותיקונים הוא ישמש אמצעי נוסף רב־ערך לבחינת כוננותו וכשור־למלחמה של צבא־הגנה־לישראל. הקצינים והחיילים — הן אלה שתור־גלו והן אלה שניהלו וביקרו — למדו רבות והפיקו תועלת לא מעטה מנסיון זה. רבים מהם, כולל כותב־שורות אלה, אף נהנו מן התרגיל בכללו הנאה מרובה.

בגזעית ה„מציאותיות“, וקשורה אליה במידה מסוימת קיימת כאן בעית ההתמדה והקיום של ה„התחזות והתנופה, הבקרים־השופטים וקציני העוצ־בה המתרגלת, יכולים לסַע סיוע רב לפתרונה של בעיה זו על ידי נקיטת גישה נכונה לתרגיל. את „המצבים“ חייבים להציג באורח „חי“, יש לעקוב אחרי הפרות הכללים ולהשתלט עליהן, אך עם זאת צריך לגלות גם מידה מסוימת של גמישות. פן האבד תנופת התרגיל בתוך מבוך של פרטים ועיכור „המ־קטנוניים. קיצורו של דבר, על הבקר להשיג את שיתוף־הפעולה מצד הגייסות אתם הוא עובד. הטובה שבדרכים אשר תודא זאת הריהי השקנה התמידית עם הגייסות, הצעידה במסעם, האכילה בתרתם ונשיאת סבלם — וכל אלה חבלי להפסיד את חוש האוביקטיביות ומבלי להפוך עצמו ל„בעל־בריתה“ של היחידה, מנקודת המבט של משחק ה„התחזות. השופט חייב שלא להתפש לנטיה לזהות עצמו עם היחידה אותה הוא שופט; נטיה כזו, איך אפטר שלא תשפיע על אורח שיפוטו, ועליכן עליו להמנע ממנה. במידה שזה יש להמנע מאותה צורת שיפוט אשר בה נפרד־ומתרחק הבקר השופט כליל מן היחידה, ואין הוא מופיע אלא כאותה ציפור מב־הר־פורענות, שעה ש„עומד להתרחש משהו“, שייט מעין זה אינו מעורר אלא מורת־רוח; יש בו כדי „להזהיר מראש“ את הגייסות כל־אימת שעומד דבר מה להתרחש, ואילו שעה שהבקר השופט נעדר, רפה הדריכות, והתנופה אובדת. כרגיל, שביל הזהב הוא הטוב שבכולם; אותו בקר־שופט הטורח ובוסס יחד עם הגייסות בכל מסעי התרגיל, המספק עצת וביקורת קונסטרוקטיבית, ועם זאת נשאר אוביקטיבי באירח שיפוטו — הוא המעורר כבוד, מעלה את הרוח ומקים את הדריכות והתנופה הנחוצות. תמיד קשה לשופט לשפוט את נושאי השלישות והאפסנאות של התרגיל, ואמנם, לעתים תכופות, מיונחית בחינות אלו של תרגילים. השנה הוקדשה